

УДК 37.011.3-051:159.923.32

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2023-106-2-59-67>

ДУХОВНІСТЬ ПЕДАГОГА ЯК ОСНОВА ДУХОВНОСТІ СУСПІЛЬСТВА

М. С. Гончаренко

ORCID 0000-0002-8205-1236

Ю. Д. Бойчук

ORCID 0000-0001-8583-5856

Т. П. Камнєва

ORCID 0000-0003-2980-6625

Т. М. Куйдіна

ORCID 0009-0002-9282-3719

У статті окреслені поняття світогляду як невід'ємного атрибуту людської свідомості, як результат духовного осягнення світу людиною та людством.. Сучасний світогляд на основі синергетичного підходу розглядає людину як складну багатовимірну структуру, що представлена як на матеріальному (фізичному) рівні, так і на енергоінформаційному та духовному рівнях. Здоров'я фізичного тіла залежить від духовності особистості..

На думку вітчизняних вчених освіта покликана сприяти духовному розвитку кожного члена суспільства, від якості та рівня одухотвореності освіти залежить і еволюція особистості, і суспільства загалом, формування духовного потенціалу нації.

У статті описані результати наших попередніх досліджень у співпраці з сербськими вченими, які показали тісний зв'язок між позитивною інформацією і покращенням стану здоров'я людини, підвищенням адаптаційних можливостей організму і зростанням духовного потенціалу особистості. При впливі зовнішніх факторів, які несуть негативну інформацію, відбувається деструктивний вплив на стан здоров'я людини як на фізичному рівні, так і на енергоінформаційному, психоемоційному і духовному рівнях. Ці дослідження доводять, що духовність і переважання позитивної інформації – це умова збереження психоемоційної сфери і фізичного здоров'я людини, а також порятунку людства.

Формування духовного світу сучасного студентства, розкриття та розвиток його духовного потенціалу повинно займати провідне місце сучасної педагогіки. Роль духовності педагога полягає в

усвідомленому, цілеспрямованому формуванні духовності студентської молоді.

Педагоги, учні, студенти як активна і свідома частина суспільства своєю свідомістю, широким світоглядом, рівнем духовної культури мають впливати на формування духовного рівня сьогодення і майбутнього нашого суспільства.

***Ключові слова:** духовність, здоров'я, педагог, світогляд, студенти, суспільство.*

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасний світогляд на основі синергетичного підходу розглядає людину як складну багатовимірну структуру, що представлена як на матеріальному рівні, так і на в енергоінформаційному та духовному рівнях. На нашу думку, недостатньо висвітлено зв'язок здоров'я фізичної та психоемоційної складових здоров'я з духовністю людини, а також вплив інформаційного середовища на стан здоров'я людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У монографії Ю. Д. Бойчук (2017) приведений науковий аналіз поняття «духовне здоров'я», теорія духовно-морального виховання студентів у закладах вищої освіти.

Теоретичний аналіз особливостей підготовки майбутніх педагогів, психологічні аспекти і умови для ефективного духовно-морального розвитку особистості студентів вивчаються українськими вченими (І. Бех, І. Зязюн, Н. Нікітіна, Е. Помиткін, Т. Тюріна, Ж. Юзвак та інш.)

На думку вітчизняних дослідників В. Андрущенко, А. Корецької, В. Кременя, О. Матвієнко, Г. Шевченко та ін. саме освіта покликана сприяти духовному розвитку кожного члена суспільства, від якості та рівня одухотвореності освіти залежить еволюція особистості і суспільства загалом, формування духовного потенціалу нації, і в результаті створення умов для порятунку людства в цілому.

Проблеми духовного виховання особистості досліджені і проаналізовані в роботах вітчизняних вчених: І. Бежа, О. Виговської, І. Зязюна, В. Кременя, І. Підласого, М. Савчина, Г. Шевченко та багато інших.

Формування духовного світу сучасного студентства, розкриття та розвиток його духовного потенціалу займає одне з провідних місць у царині гуманітарних наук: педагогіки, психології, соціології, валеології (Бойчук, 2017; Гончаренко, 2017; Помиткін, 2005; Тюріна, 2001 та ін.). Розроблені діагностичні підходи до визначення стану духовного і морального здоров'я особистості.

Фахівцями кафедри валеології ХНУ імені В. Н. Каразіна були проведені практично-діагностичні дослідження стану та розвитку енергоінформаційної і духовної складової студентів (Гончаренко, Камнева та інші, 2021; Куйдіна, Щиrow, 2016).

У публікації М. С. Гончаренко, Т. П. Камневої та ін. (2021) були оприлюднені результати досліджень, які проведені спільно українськими і сербськими вченими на базі Інституту експериментальної фонетики та патології мови імені Джордже Кости́ча у місті Белград (Сербія). У дослідженні приймали участь 30 студентів сербського Інституту. Українські валеологи здійснювали вимірювання і математичний аналіз результатів дослідження. Вивчалися особливості впливу на стан енергоінформаційних, емоційних і духовних складових студентів позитивної інформації, представлені у вигляді дитячої пісеньки та молитви. Аналіз результатів вимірів адаптаційного потенціалу студентів показав, що під час вербального впливу (читання вголос чи про себе знайомої дитячої пісеньки або молитви), студенти генерували позитивні емоції, які впливали на їх організм та сприяли гармонізації їх енергоінформаційного стану, збільшенню адаптаційного потенціалу організму та покращенню здоров'я. Збільшення потенціалу верхніх енергетичних центрів свідчить про те, що позитивна інформація у вигляді пісні та молитви сприяють підвищенню духовного потенціалу людини. При цьому відбувається гармонізація фізичного, емоційного та духовного стану людини, що позитивно впливає на стан здоров'я людини.

На відміну від позитивної, негативна інформація, що поступила ззовні, спричинила порушення енергообміну, зниження адаптаційних можливостей організму, порушення процесів управління психофізичним станом організму. Це свідчить про те, що негативна інформація спричиняє розбалансування всіх систем організму, чинить руйнівний вплив на стан як фізичного, так і емоційного та духовного здоров'я людини.

Також по результатах цього дослідження робимо висновок, що мова, слово, тексти, молитви, які людини читає, проговорює чи співає, є джерелом інформації, що сприймається організмом людини. Якість, чистота інформації має великий вплив на здоров'я. Позитивна інформація чинить оздоровчий вплив на людину, негативна – руйнує здоров'я (Гончаренко, Камнева та інші, 2021).

У статті Т. Куйдіної та В. Щиrowa (2016) описані практичні результати проведеної діагностики духовного розвитку студентів ХНУ імені В.Н. Каразіна першого та другого року навчання. Першочерговою задачею закладу вищої освіти є духовно-моральне виховання студентської молоді. Тест «Рівень духовної самореалізації особистості», розроблений на кафедрі

валеології, дозволяє здійснити моніторинг духовного розвитку особистості та самореалізації людини у різних сферах життєдіяльності.

У результаті проведеного тестування виявлено, що 8% студентів на першому курсі мають низький рівень духовної самореалізації особистості, а 92% – середній рівень самореалізації. На другому курсі у студентів не виявлено низького рівня цього показника, 80% мають середній рівень і 20% студентів мають високий рівень духовної самореалізації.

Навчання у ЗВО пов'язано з формуванням у студентів духовно-моральних якостей, до яких відноситься самовдосконалення та самореалізація.

Проведені дослідження показали, що процес самореалізації майбутніх спеціалістів можна визначити як процес гармонічного розвитку особистості з набуттям професійно-практичного та духовного досвіду і тестування студентів показало зростання рівня духовної самореалізації в процесі навчання (Куйдіна, Щириков, 2016).

Встановлення невирішених частин спільної проблеми, якій присвячена стаття. Наше сьогодення ставить перед педагогами нові задачі: в учнів і студентів необхідно формувати сучасний світогляд, виховувати духовність, мотивувати збереження довкілля, свідоме відношення до свого здоров'я та свого життя як цінності для суспільства. Такі задачі ставлять перед педагогами високі вимоги, потребують від педагогів професійної майстерності, самореалізації, особистісного самовдосконалення, широкого світогляду, духовного розвитку.

Мета дослідження. Дане дослідження має метою визначення ролі педагога у формуванні духовної сфери учнів і студентів, у мотивації до духовного розвитку, до самовизначення і самореалізації особистості. При цьому важливими є духовна культура педагога, його професійність щодо формування духовності учнів і студентів, особистісне самовдосконалення і накопичення духовного досвіду.

Виклад основного дослідження. До основних педагогічних умов формування духовної сфери студентів належить: духовні орієнтири педагогів; пізнання та дослідження уже накопиченого духовного досвіду; мотивація студентів до самопізнання та самореалізації як до основних життєвих смислів.

У класичній педагогіці особливу увагу самореалізації приділяли А. Дистервег, І. Песталоцці, Н. Пирогов, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші.

Самореалізація особистості будується на духовних критеріях і на її світогляді.

Сучасний світогляд на основі синергетичного підходу розглядає людину як складну багатовимірну структуру, що представлена як на матеріальному рівні, так на енергоінформаційному та духовному рівнях.

Світогляд – невід’ємний атрибут людської свідомості. У систему людських знань термін «світогляд» було запроваджено німецьким філософом Іммануїлом Кантом.

Світогляд – це система уявлень і знань про навколишній світ, про місце і роль людини у світі, про ставлення людини до світу, до інших людей, до самого себе, система ціннісних орієнтирів та ідеалів, норм спілкування та поведінки. Світогляд є системою почуттів і інтуїтивних уявлень, а з іншого боку – наукових та теоретичних поглядів на довкілля і життя. Водночас світогляд включає і не завжди усвідомлені життєві настанови певної людини, певної соціальної групи, вплив політичних, моральних, естетичних, філософських, наукових або релігійних принципів пізнання і оцінок. Для кожної людини світогляд – це сукупність узагальнених уявлень про дійсність, спосіб сприйняття, осмислення та оцінки навколишньої дійсності, які зумовлюють певне теоретичне і практичне ставлення людини до світу, до себе, до способу свого життя.

Кожна людини має свій, тільки їй притаманний світогляд. Це сукупність поглядів на світ і сенс життя, які формують долю, вибір життєвого шляху і буття людини.

У будь-якої людини відбувається етап формування світогляду. Розвиток світогляду відбувається шляхом зміни форм практичного освоєння людиною світу і її теоретичного самоусвідомлення.

Через духовність пояснюється феномен совісті, почуття вдячності, формування чеснот (розсудливість, справедливість, стійкість, віра, надія та любов).

Людина може пізнавати духовне інтуїтивно – в молитві, вірі, любові, безпристрасності, самозаглибленості.

Зважаючи на результати дослідження вербальних енергій, де доведено, що негативна інформація несе деструктивний вплив на організм людини, не хотілося б торкатися теми воєнного стану, пірнати в море негативної інформації.

Але реальність є такою, воєнний стан в Україні змінив не на краще життя не тільки в нашій країні і ще довго наслідки матимуть негативний вплив на життя та здоров’я людини.

У дослідженні М. Гончаренко, Т. Камневої та ін. (2021), зроблено висновок про те, що вербальний вплив (мова, слово, тексти, молитви, інформація) сприймається не тільки свідомістю, але і організмом людини, тому інформація чинить такий сильний вплив. «Спочатку було Слово».

Негативна інформація взаємодіє з енергоінформаційною складовою організму людини, дестабілізує гармонійну взаємодію систем і органів, завдає шкоди стану психіки і здоров'ю людини. Саме тому пропаганда, брехня, нагнітання страху і негативних емоцій використовується як інформаційна війна. Вона деморалізує, сприяє викривленому сприйняттю дійсності, викликає паніку, психосоматичні розлади та інше.

Війна і духовність несумісні. Бездуховність пов'язана зі станом здоров'я людини, вона сприяє негармонійному психофізіологічному стану, викликає збочене світосприйняття, викривлену свідомість, хвороби. Суспільство, позбавлене духовності, не життєздатне.

Духовну основу суспільства складають люди і саме люди визначають його життєздатність. Рівень духовності кожної особистості формує загальну картину духовності суспільства, цивілізації, вектор розвитку людства. Важлива роль у формуванні духовності особистості належить освіті, залежить від особистості педагога. Надзвичайно важливими є духовна культура педагога, його професійність щодо формування духовності учнів і студентів, мотивація до духовного розвитку, до самовизначення і самореалізації особистості, плекання бажання у молоді бути корисним сім'ї, колективу, суспільству, людству.

Висновки і перспективи майбутніх досліджень. Після закінчення воєнного стану потрібно буде відновлювати не тільки зруйноване житло та інфраструктуру країни, а і психоемоційний стан і здоров'я людини. Духовна складова кожної людини і суспільства в цілому, при пануванні позитивної інформації, сприятиме оздоровленню населення і порятунку людства.

У наших попередніх публікаціях доведено, що духовні практики, позитивна інформація, слово, мають надзвичайно сильний вплив на психоемоційні та духовні складові людини, здійснюють оздоровчу дію на організм людини.

Проведене тестування студентів виявило, що за рік навчання у студентів підвищується рівень духовної самореалізації особистості.

На думку сучасних учених, розкриття і розвиток духовності особистості має стати стрижнем усієї української системи освіти та виховання. Для реалізації цього надто важливими є духовні орієнтири педагогів, їх професійність щодо формування духовності учнів і студентів, мотивація молоді до духовного розвитку, до самовизначення і самореалізації особистості, формування бережного ставлення до свого здоров'я, до оточуючих, до природи, плекання бажання особистості бути активним членом суспільства.

Педагоги, учні, студенти як активна і свідома частина суспільства своєю свідомістю, широким світоглядом, рівнем духовної культури повинні

формувати духовний рівень сьогодення і майбутнього нашого суспільства, сприяти порятунку людства.

Література

1. Бойчук, Ю. Д., Науменко Н. В. Духовне здоров'я: науковий аналіз поняття / Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження : кол. моногр. Харків : вид. Родко С.Г., 2017. С. 16-26.
2. Гончаренко М. С. Синергетичний світогляд сучасного етапу розвитку світу і людини : монографія. Харків : ФОП Панов А.М., 2017. 104 с.
3. Гончаренко М. С., Камнева Т. П., Максимовіч С., Совіль М., Ярова І. В. Вивчення впливу пісні та молитви на стан енергоінформаційних складових і здоров'я людини : збірник наук. праць «Духовність особистості: методологія, теорія і практика». Северодонецьк, 29 грудня 2021. doi: 10.33216/2220-6310-2021-93-4-27-43.
4. Помиткін Е. О. Психологія духовного розвитку особистості : монографія. Київ : Наш час. 2005. 280 с.
5. Тюріна Т. Шляхи гуманізації та одухотворення сучасної освіти / *Теоретичні питання освіти та виховання: зб. наук. пр.* Київ. 2001, Вип. 16. С. 57-60.
6. Kuidina T., Shchyrov V. Aspects of spiritually-moral education of students of higher educational establishments. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна, Серія «Валеологія: сучасність і майбутнє», Вип. 20, X, ХНУ імені В.Н. Каразіна.* 2016. С. 8-12.

References

1. Boichuk, Y. D., & Naumenko, N. V. (2017). Dukhovne zavorovia: naukovyi analiz poniattia poniatia. Zahalna teoriia zavorovia ta zavoroviazberezhennia : kol. monohrafiia [Spiritual health: a scientific analysis of the term. The global theory of health and wellness: coll. monograph]. Kharkiv : vyd. Rodko S. G. S. 16-26 (ukr).
2. Honcharenko, M. S. (2017). Synerhetychnyi svitohliad suchasnoho etapu rozvytku svitu i liudyny: monohrafiia [Synergistic worldview of the current stage of the development of the world and people: monograph]. Kharkiv: FOP Panov A. M. S. 104 (ukr).
3. Honcharenko, M. S., Kamneva, T. P, Maksimovich S., Sovil M., & Yarova I. V. (2021). Vyvchennia vplyvu pisni ta molytvy na stan enerhoinformatsiinykh skladovyh i zavorovia liudyny [Studying the influence of songs and prayers on the energy-information components and health of people]: zbirnyk nauk. prats *Duhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*. Severodonetsk, doi: 10.33216/2220-6310-2021-93-4-27-43 (ukr).
4. Pomytkin, E. O. (2005). Psyholohiia duhovnoho rozvytku osobystosti: monohrafiia [Psychology of spiritual development of a person: monograph] Kyiv : Nash chas (ukr).
5. Tiurina, T. (2001). Shliahy humanizatsii ta oduhotvorennia suchasnoi osvity [Ways of humanization and spiritualization of the present day education] / *Teoretychni pytannia osvity ta vyhovannia*: zb. nauk. pr. Kyiv. Vyp. 16. S. 57-60 (ukr).
6. Kuidina, T., & Shchyrov, V. (2016). Aspects of spiritually-moral education of students of higher educational establishments. *Visnyk KhNU imeni V.N. Karazina, Seriiia «Valeolohiia: suchasnist i maibutnie», Vyp. 20. S. 8-12 (eng).*

SPIRITUALITY OF THE TEACHER AS A BASIS FOR THE SPIRITUALITY OF SOCIETY

M. Goncharenko, Yu. Boichuk, T. Kamnieva, T. Kuidina

The article outlines the concept of worldview as an inherent attribute of human consciousness, as a result of spiritual comprehension of the world by person and humanity. The modern worldview based on the synergistic approach considers a person as a complex multidimensional structure that is represented both at the material level and at the energy-information and spiritual levels. The health of our physical body depends on our spirituality.

According to domestic scientists, education is designed to promote the spiritual development of every member of society; the evolution of the individual and society as a whole, as well as the formation of the spiritual potential of the nation, depend on the quality and level of spirituality of education.

The article describes the results of our previous research in collaboration with Serbian scientists, which has shown a close connection between positive information and improved human health, increased adaptive capacity of the body and growth of the spiritual potential of the individual. The impact of external factors that carry negative information has a destructive effect on human health both on the physical level and on the energy-information, psycho-emotional and spiritual levels. These studies prove that spirituality and the prevalence of positive information are a condition for preserving the psycho-emotional sphere and physical health of a person, as well as for the salvation of humanity.

The formation of the spiritual world of modern students, the disclosure and development of their spiritual potential should take a leading position in modern pedagogy. The role of a teacher's spirituality is to consciously and purposefully shape the spirituality of students.

Teachers, pupils, students as an active and conscious part of society with their consciousness, broad outlook, level of spiritual culture should influence the formation of the spiritual level of the present and future of our society.

Key words: spirituality, health, teacher, worldview, students, society.

Гончаренко Марія Степанівна – доктор біол. наук, професор Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (м. Харків, Україна). E-mail: m.goncharenko08@gmail.com.

Goncharenko Mariia Stepanivna – Doctor of Science (Biology), Professor, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (Kharkiv, Ukraine). E-mail: m.goncharenko08@gmail.com

Бойчук Юрій Дмитрович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (м. Харків, Україна). E-mail: rektor@hnpu.edu.ua

Boichuk Yurii Dmytrovych – Doctor of Science (Pedagogy), Professor, Corresponding Member of NAES of Ukraine, Rector of H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (Kharkiv, Ukraine). E-mail: rektor@hnpu.edu.ua

Камнева Тамара Петрівна – інженер кафедри валеології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (м. Харків, Україна).
E-mail: tomakamneva@gmail.com

Kamnieva Tamara Petrivna – engineer of the Department of Valeology of V. N. Karazin Kharkiv National University (Kharkiv, Ukraine).
E-mail: tomakamneva@gmail.com

Куйдіна Тетяна Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри валеології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (м. Харків, Україна). E-mail: t.kuidina@karazin.ua

Kuidina Tetiana Mykhailivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Valeology of V. N. Karazin Kharkiv National University (Kharkiv, Ukraine). E-mail: tkuidina@karazin.ua.